

Vertrouwen tegen de klippen op

Ledevaartkerk Chaam, zondag 1 november 2020

Ds. Sara Dondorp

Schriftlezing: Daniël 6

Inleiding

We lezen vandaag verder in het boek Daniël. Eerst kwamen we hem tegen aan het hof van koning Nebukadnezar. Als jonge banneling uit Jeruzalem. Hij behield zijn eigen identiteit, door geen onrein voedsel te eten. Met een vegetarisch dieet bleek hij heel gezond te kunnen worden. Vervolgens hoorden we hoe hij de droom van de koning uitlegde. Nu slaan we enkele hoofdstukken over. Er is veel tijd verstreken. Nebukadnezar is er niet meer. En zijn opvolger Belzassar ook niet meer. Inmiddels is koning Darius aangetreden, op hoge leeftijd. Ook Daniël zal inmiddels een oude, wijze man zijn. De nieuwe koning ziet Daniëls wijsheid en geeft hem een hoge positie. Dat levert afgunst op bij de andere rijksbestuurders. Daar begint het verhaal van vanmorgen. Het is bij momenten een behoorlijk wreed verhaal. Misschien helpt het te bedenken dat het een verhaal is. Opgetekend door Daniël de Schrijver in de 2e eeuw voor Christus over Daniël de Ziener uit de 5e eeuw voor Christus. Of het echt zo gebeurd is, doet niet zo ter zake. Het gaat om de bemoedigende boodschap van het verhaal. Over vertrouwen tegen de klippen op.

Overdenking

Gemeente van Jezus Christus,

De uitdrukking 'voor de leeuwen gegooid worden', kennen we nog altijd. Maar dan vatten we de leeuwen spreekwoordelijk op. Meestal gaat het over een streng en onverbiddelijk oordeel en over de moed die nodig is je daaraan te onderwerpen. Bijvoorbeeld bij een examen, een auditie of een extra zware taak. Je hebt veel zelfvertrouwen nodig om je tegenover de spreekwoordelijke leeuwen staande te houden. Er is een Middeleeuwse Rabbijnse traditie die het verhaal van Daniël ook spreekwoordelijk opvat. Tegenover het Joodse volk dat vasthield aan de eigen traditie, zijn de volken als dreigende leeuwen. Maar als ze net als Daniël vasthouden aan hun vertrouwen in de Eeuwige, zullen de volken hen niet kunnen raken.¹

Het is trouwens de vraag of er ooit zo'n straf is geweest. Traditie wil dat Romeinse keizers christenen voor de leeuwen gooiden. In werkelijkheid werden ze blootgesteld aan bloeddorstige gladiatoren. Leeuwen waren kostbare exotische dieren. Het risico dat hun gebit beschadigd zou raken was te groot.² Hoe dan ook, voor de eerste christenen was het verhaal over Daniël en de leeuwen een bemoediging. Net als Daniël bleven ze trouw aan hun geloof en vertrouwden ze erop dat de dood niet het einde was.

Laten we het verhaal eens nader bekijken. Mij valt op dat heel veel elementen sterk overdreven zijn aangezet. Er is een koning die oud is en sympathiek. Maar ook een beetje sullig. Er is een held die wijs is, rechtschapen en goed. Extreem goed. Hij is

¹ De Eerste Dag, jaargang 2020-4, pag. 39.

² Alex van Ligten, *Intussen is het ook weer droog geworden*, pag. 342.

op geen enkele misstap te betrappen. En er is een slechterik die daar heel slecht tegen kan. Die slechterik bestaat in dit geval uit meerdere personen, de rijksbestuurders en satrapen. Maar ze treden steeds gezamenlijk op. Voor zo'n grote groep bestuurders zijn ze opvallend eensgezind. Ze moeten de held Daniël niet en beramen een snood plan. Het heeft bijna iets weg van een stripverhaal. De manipulatieve slechterik weet koning Goedzak om te praten waardoor hij aan de winnende hand lijkt te geraken. Maar wonder boven wonder blijft de held Daniël ongedeerd en wordt de slechterik zelf in de leeuwenkuil gegooid. Wie een kuil graaft voor een ander...

Overigens bleef ik steken bij de mededeling dat ook de kinderen en vrouwen gestraft worden. Dat is toch nergens voor nodig? Het is vreselijk, op geen enkele manier goed te praten. De enige reden die ik kan bedenken is dat ook hier flink overdreven wordt. Als de slechterik gestraft wordt, dan ook zijn familie. Het zijn immers geen individuen, het is een groep die staat voor manipulatief gedrag. Maar het blijft pijnlijk.

Niet alleen blijft de held ongedeerd, de koning looft hem in alle talen. Aan het eind van het verhaal belijdt de heidense koning Darius zijn geloof in de levensreddende kracht van de God van Daniël. Het is een prachtige afloop van het verhaal, maar strikt historisch gezien redelijk discutabel. Zoals ik al zei: het gaat niet om wat er werkelijk gebeurd is, het gaat om wat er gebeurd zou kunnen zijn en wat wij, hoorders van het verhaal, nodig hebben ter bemoediging.

In het verhaal staan twee werelden tegenover elkaar. De wereld van Daniël is een wereld van vertrouwen. Een wereld van rechtvaardigheid, goedheid en eerlijkheid. Daartegenover staat de wereld van de satrapen. Een wereld van wantrouwen, van machtspelletjes, van complotten. Dat was dus al zo, lang voordat er sociale media waren.

De laatste tijd is er veel te doen over complottheorieën. Mensen geloven dat de klimaatproblematiek of corona een complot is van overheden om burgers klein te houden. Mensen hebben behoefte aan duidelijkheid of ze voelen zich buitengesloten van de maatschappij. De wereld van complotten is vaak een hechte gemeenschap, waar mensen elkaar ondersteunen in hun wantrouwen jegens anderen. Dat lijkt op vertrouwen, maar het is gebouwd op wantrouwen. Wantrouwen tegenover degenen die anders denken. Ze laten zich erop voorstaan dat ze kritische burgers zijn. Kritiek op machthebbers is altijd goed, maar een klein beetje vertrouwen is ook nodig. Vertrouwen dat de meeste mensen ongeveer het goede willen, ook al lukt dat in de praktijk niet altijd. Daarnaast is zelfkritiek ook heel belangrijk. Iemand die van zichzelf vindt dat hij altijd gelijk heeft, ook over zaken waar diegene helemaal geen verstand heeft, zo iemand zou ik bij voorbaat liever niet geloven. Die heeft niet voldoende zelfkritiek. Die wil gelijk hebben.

Iets dergelijks zien we bij de rijksbestuurders en satrapen. Ze worden zenuwachtig van Daniëls rechtschapenheid. Ze vertrouwen hem niet, ze vertrouwen alleen elkaar. Op een misstap zullen ze hem niet kunnen betrappen, dus verzinnen ze een list om er een wet doorheen te drukken waarmee iets goeds wat Daniël dagelijks doet, strafbaar wordt. Karakteristiek voor Daniël is zijn vertrouwen op zijn God. Dagelijks maakt hij ruimte om te bidden voor zijn God. Juist daarmee proberen ze hem klem te

zetten. Ze weten dat de koning op Daniël gesteld is. Dus noemen ze hem niet. Ze strelen de ijdelheid van de koning. In de nieuwe wet mag alleen koning Darius als God vereerd worden.

Nu was dat in die tijd buiten Israël redelijk gewoon. Egyptische farao's, Babylonische vorsten, ze werden allemaal als goden of halfgoden vereerd. De intriganten weten de wet er in sneltreinvaart doorheen te jassen, inclusief de hoogst denkbare straf: de doodstraf. Het gaat ze niet om de wet zelf, het gaat ze erom van Daniël af te zijn. Zij staan model voor machtsmisbruik, wantrouwen, slechtheid.

Daniël hoort van de wet en leeft zijn leven als voorheen. Hij gaat naar zijn bovenkamer en bidt tot God. En als hij betrapt wordt, protesteert hij niet. Daar horen we tenminste niets over. Hiermee is Daniël een rolmodel geworden voor mensen als Mahatma Ghandi en Martin Luther King. Als het goede strafbaar wordt gesteld, moet je dat niet beantwoorden met kwaad of met vergelding. Daniël houdt vast aan zijn vertrouwen op de Eeuwige. Hij laat zich niet overhalen de wereld van wantrouwen te betreden. Daarin ligt volgens mij de kracht van dit verhaal. Daniël blijft vertrouwen in de liefde en trouw van de Eeuwige, zelfs in het grootst mogelijke gevaar. Of, anders gezegd: als men hem door oneerlijkheid probeert uit te lokken tot wantrouwen of oneerlijkheid, gaat hij daar niet in mee. Het enige antwoord op wantrouwen is vertrouwen.

Of - als ik denk aan mensen die vertrouwen kwijt zijn geraakt - erkenning van de pijn die achter het wantrouwen ligt.

Dat is zeker niet eenvoudig. Denk alleen maar aan Martin Luther King. Hij heeft zijn geweldloze verzet met de dood moeten bekopen. Maar zijn inspiratie leeft nog altijd voort.

Wat kunnen wij daarmee? In een wereld gebukt onder corona? Een wereld waarin vertrouwen steeds minder vanzelfsprekend is en wantrouwen steeds meer vanzelfsprekend wordt. Een tijd waarin we geconfronteerd worden met grote problemen: klimaatverandering, polarisatie, extremisme en terrorisme.... Het zijn allemaal grote woorden die staan voor nog grotere problemen. Misschien zijn dat de leeuwen waar wij mee te maken hebben. Natuurlijk heeft het geen zin daar blind voor te zijn. Het is goed om alert te zijn en te doen wat we kunnen doen. En een beetje wantrouwen is in de praktijk wel op zijn plaats. Maar toch...

Kunnen wij, net als Daniël, blijven vertrouwen op Gods liefde? Kunnen wij, tegenover de taal van macht en wantrouwen blijven vertrouwen op de macht van Gods rechtvaardigheid? Dat valt niet mee. Maar we hebben de inspiratie, het voorbeeld, van Daniël en van Jezus die ons is voorgegaan. Die het Godsvertrouwen heeft voorgeleefd, door de dood heen. Door die inspiratie hield Martin Luther King het vol. En al die anderen die bleven instaan voor geweldloosheid en recht. Vertrouwen, tegen de klippen op.

Amen